

Το καμπαναριό
του Αγίου Γεωργίου
των Ελλήνων
στη Βενετία

Ο ναός του Αγίου Γεωργίου και το καμπαναριό

Στις 28 Νοεμβρίου 1498, οι βενετικές αρχές ενέκριναν το αίτημα των Ελλήνων της Βενετίας να ιδρύσουν λαϊκό σωματείο, τη λεγόμενη Scuola ή Nazione, που θα μεριμνούσε για τους φτωχούς πρόσφυγες. Η Αδελφότητα ιδρύθηκε με έδρα τον ναό του Αγίου Βλασίου, στη συνοικία του Castello, και προστάτη τον Άγιο Νικόλαο. Το 1511, οι Έλληνες «stradioti», όπως ονομάζονται στις βενετικές πηγές, δηλαδή πολεμιστές που υπηρετούσαν το βενετικό κράτος ως μισθοφόροι, ζήτησαν και έλαβαν την άδεια από το Συμβούλιο των Δέκα να ανεγείρουν με δικά τους έξοδα εκκλησία, αφιερωμένη στον προστάτη τους Άγιο Γεώργιο. Οι θρησκευτικές ελευθερίες των Ελλήνων της Βενετίας κατοχυρώθηκαν με βούλλες του ουμανιστή πάπα Λέοντος Ι'. Με σκοπό την ανέγερση του ναού, η Αδελφότητα αγόρασε το 1526 οικοπέδο, στην ενορία του Αγίου Αντωνίνου, όπου κτίστηκε προσωρινά μικρή ξύλινη εκκλησία, για να καλύψει τις ανάγκες των πιστών.

Η οικοδόμηση της ωραίας και μεγάλης εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου άρχισε το 1539 και ολοκληρώθηκε το 1577, με γενναιόδωρες εισφορές και θυσίες των Ελλήνων της διασποράς. Στοιχίσε 15.000 χρυσά δουκάτα. Μετά την αποπεράτωσή του, ο ναός διακοσμήθηκε, σύμφωνα με την ορθόδοξη παράδοση, με καλαισθησία και προικίστηκε με εικόνες, ψηφιδωτά και πολύτιμα ιερά σκεύη. Ύστερα από πρόσκληση της Αδελφότητας, το 1574, ήρθε από την Κρήτη, ο σπουδαίος ζωγράφος Μιχαήλ Δαμασκηνός, ο οποίος διακόσμησε μεγάλο τμήμα του εικονοστασίου και του ιερού. Το 1587, άρχισε η ανέγερση του ψηλού καμπαναριού με δωρεά του Ιακώβου Σαμαριάρη, από τη Ζάκυνθο. Το έργο, μετά από διακοπές, ολοκληρώθηκε το 1592. Το καμπαναριό του ναού του Αγίου Γεωργίου των Ελλήνων, όπως και ολόκληρο το μνημειακό συγκρότημα της λεγόμενης «Πλατείας των Ελλήνων» (Campo dei Greci), ανήκει στο Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών, στο οποίο έχει περιέλθει με δωρεά της ιστορικής Ελληνικής Κοινότητας Βενετίας.

Ιστορικό της αποκατάστασης

Μετά από μια σειρά σωστικών επεμβάσεων στο μεταγενέστερο πρόσκτισμα στη βάση του καμπαναριού και μετρήσεων επί ένα έτος μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή της ευστάθειας και των παραμορφώσεων που υφίσταται το κτίσμα από κάθε είδους καταπονήσεις, το 2003 το Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντη αποφάσισε, κατόπιν προτάσεως της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ, να χρηματοδοτήσει το έργο αποκατάστασης του καμπαναριού, που είχε άμεση ανάγκη συντήρησης. Λόγω του μεγάλου ύψους του κτίσματος και της έλλειψης δυνατότητας κοντινής παρατήρησης πολλά από τα στοιχεία δεν ήταν δυνατόν να εκτιμηθούν παρά μόνο κατά προσέγγιση. Το καλοκαίρι του 2004 άρχισε το έργο, το οποίο ολοκληρώθηκε τον Ιούλιο του 2006.

Εργασίες αποκατάστασης

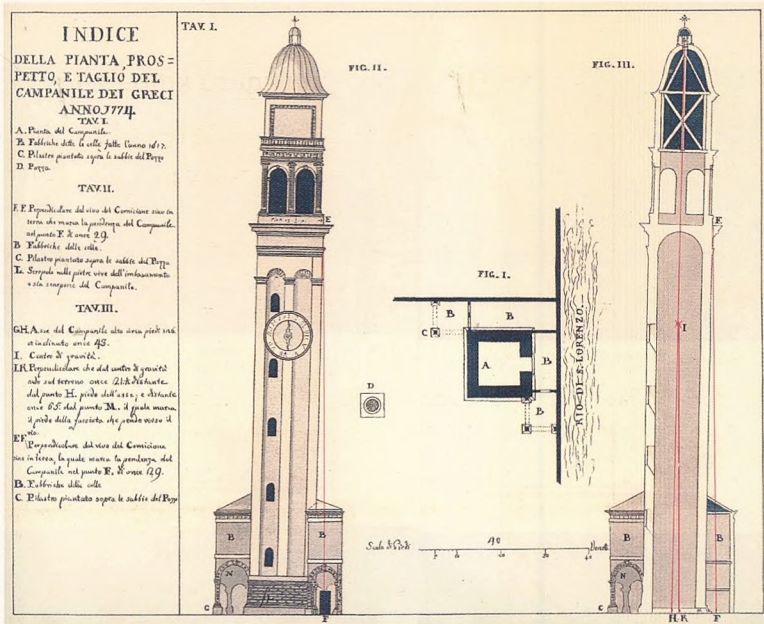
Αφού διαπιστώθηκε ότι η κλίση δεν είχε μεταβληθεί, ότι δεν είχαν δημιουργηθεί ρωγμές και ότι δεν υπήρχε κίνδυνος κατάρρευσης εξαιτίας των ανέμων, έγινε η μελέτη αποκατάστασης σε συνεργασία με την υπεύθυνη Υπηρεσία μνημείων της πόλης της Βενετίας. Ζητήθηκε κατ'αρχήν να εκπονηθεί ειδική μελέτη για την εγκατάσταση αυτοφερόμενων κριωμάτων, ώστε να μην επηρεάζεται το κτίσμα από αυτά. Μετά τη θεμελίωσή τους στην πλατεία του ναού και στο παρακείμενο κανάλι και την πλήρη εγκατάστασή τους ήταν δυνα-

τόν να γίνουν λεπτομερείς παρατηρήσεις και μελέτη των ειδικών προβλημάτων. Τα αρχικά κονιάματα σώζονταν σε ορισμένες επιφάνειες του κορμού του καμπαναριού. Έγινε ανάλυση και προσδιορισμός των στοιχείων τους και αποφασίστηκε να γίνει και πάλι επικάλυψη του κορμού με αυτού του τύπου κονίαμα και να αφαιρεθούν τα νεότερα κονιάματα όπου υπήρχαν. Στο ψηλότερο διαμέρισμα και τη βάση του κτίσματος που είναι κατασκευασμένα από την λευκωπή πέτρα της Ίστριας ακολούθησαν ειδικές εργασίες καθαρισμού επικαθίσεων, φυτών και μυκήτων, εργασίες συντήρησης των λίθινων τμημάτων, των αναγλύφων και των άλλων επί μέρους στοιχείων. Έγινε συντήρηση και αντικατάσταση τμημάτων του ξύλινου τρούλου της απόληξης του καμπαναριού, συντήρηση αλλά και αντικατάσταση με ανοξείδωτα των μεταλλικών τμημάτων, κυρίως στις βάσεις όπου στηρίζονται οι καμπάνες, αλλά και στα κιγκλιδώματα, τον ανεμοδείκτη, τη μεταλλική θύρα της καταπακτής και τα άλλα εξαρτήματα. Πραγματοποιήθηκαν επίσης εξωτερικές εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης του ρολογιού.

Συντελεστές του έργου

Το έργο αποκατάστασης έγινε με την ευγενική χορηγία του **Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη**, τη μέριμνα του Συμβουλίου Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ. Ο συντονισμός και η επίβλεψη του έργου έγινε από τους αρχιτέκτονες Αλέξανδρο Γ. Καλλιγά και Χάρη Α. Καλλιγά. Η παρακολούθηση μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή ανετέθη στην εταιρεία μηχανικών του Μιλάνου

Αρχείο Ελληνικού Ινστιτούτου

Tecniter, που έχει μελετήσει τη συμπεριφορά των καμπαναριών στην πόλη της Βενετίας, ενώ την ειδική ευθύνη είχε ο ειδικός μηχανικός Giorgio Brunetti. Η αρχιτεκτονική μελέτη ανετέθη στην ομάδα του αρχιτεκτονικού γραφείου του καθηγητή Alberto Torsello που ειδικεύεται σε αναστηλώσεις μνημείων της Βενετίας σε συνεργασία με όλες τις ειδικότητες που απαιτούσαν οι εξειδικευμένες κατασκευές στο καμπαναριό. Την ειδική ευθύνη είχε η αρχιτέκτων Anna Busachi. Η εκτέλεση των εργασιών πραγματοποιήθηκε από την εταιρεία Pivato, ενώ σε όλη τη διάρκειά του το έργο τελούσε υπό την εποπτεία της Υπηρεσίας μνημείων της πόλης της Βενετίας. Πολύτιμη ήταν σε όλες τις φάσεις των εργασιών η συνεισφορά των συνεργατών του Ελληνικού Ινστιτούτου.

Το Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας είναι το μόνο επιστημονικό ίδρυμα που διαθέτει η Ελλάδα στο εξωτερικό. Το 1953, η Ελληνική Κοινότητα Βενετίας παραχώρησε στο υπό ίδρυση τότε Ινστιτούτο όλη την περιουσία της, μαζί με τους πολιτισμικούς θησαυρούς της, με τον όρο να συντηρείται το σωματείο της και να διατηρείται η ορθόδοξη πίστη των μελών του. Το Ινστιτούτο άρχισε να λειτουργεί το 1955, με σκοπό τη μελέτη της βυζαντινής και της μεταβυζαντινής ιστορίας, με έμφαση στην ιστορία των λατινοκρατούμενων ελληνικών περιοχών, με βάση τις πηγές που φυλάγονται στα αρχεία και τις βιβλιοθήκες της Ιταλίας, ειδικότερα της Βενετίας. Με τον θεσμό των υποτρόφων αλλά και των φιλοξενούμενων ερευνητών, Ελλήνων και ξένων, το Ινστιτούτο έχει αποβεί φυτώριο διαμόρφωσης νέων επιστημόνων και χώρος συνέντευξης ιδεών και γόνιμης ανταλλαγής απόψεων. Το ίδρυμα εκδίδει το περιοδικό «Θησαυρίσματα» και σειρά επιστη-

μονικών εκδόσεων, οργανώνει διεθνή συνέδρια και επιστημονικές εκδηλώσεις.

Istituto Ellenico di Studi Bizantini e Postbizantini di Venezia

Castello 3412, 30122 Venezia, τηλ.: 041 5226 581, www.istitutoellenico.org

Το **Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντη** ιδρύθηκε το 1979 ένα χρόνο μετά το θάνατο του επιφανούς κύπριου επιχειρηματία και πατριώτη Αναστασίου Γ. Λεβέντη με σκοπό τη στήριξη πολιτιστικών, εκπαιδευτικών, φιλανθρωπικών και περιβαλλοντικών προγραμμάτων στην Ελλάδα, στην Κύπρο, στη Δυτική Αφρική κ.α. Ένας από τους κύριους σκοπούς του είναι η διατήρηση και η προβολή της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς ο οποίος επιδιώκεται με τη χρηματοδότηση προγραμμάτων αρχαιολογικών ανασκαφών, αναστηλώσεων ιστορικών μνημείων και χώρων, διαφόρων εκδόσεων κυρίως ιστορικού και αρχαιολογικού περιεχομένου αλλά και με την υποστήριξη εκπαιδευτικών και ερευνητικών προγραμμάτων.

Φραγκοκλησιάς 9, 15121 Μαρούσι, τηλ. 210 6165 207, www.leventisfoundation.org

Η **ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού** αγωνίζεται από το 1972 για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι κυριότεροι στόχοι της είναι η διαμόρφωση περιβαλλοντικής πολιτικής, η διάσωση βιοτόπων και τοπίων φυσικής ομορφιάς, μνημείων, παραδοσιακών οικισμών και ιστορικών τόπων και η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης. Το ειδικό Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς ενεργεί για την προστασία και την ανάδειξη του ελληνικού μνημειακού πλούτου. Οι κύριες δραστηριότητές του είναι παρεμβάσεις για τη διάσωση μνημείων ή συνόλων, αναζήτηση χορηγιών για αναστηλώσεις, διοργάνωση συνεδρίων, σεμιναρίων, παροχή υποτροφιών κ.ά.

Τριπόδων 28, 10558 Αθήνα, τηλ. 210 3225 245, www.ellet.gr

Επιμέλεια εντύπου: Ε. Γρατσία

Κείμενα εντύπου: Α. Γ. Καλλιγιάς & Χ. Α. Καλλιγά, Ε. Γρατσία

Φωτογραφίες: Α. & Χ. Καλλιγά • Σχεδιασμός-Παραγωγή: Ε. Κασάπης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Περιβάλλοντος & Πολιτισμού